

Contra el patriarcat en la ciència i les polítiques: entre els drets i la llibertat

Resum: Breu resum del rol de les aportacions feministes i la perspectiva de gènere en la ciència per a transformar desigualtats i opressions masclistes en motiu de la diada del 8 de març.

Teresa Cabruja-Ubach, Professora Titular de Psicologia Social (Universitat de Girona) i Vicedirectora de l'Institut Interuniversitari d'Estudis de dones i gènere.

Paraules clau: discriminació, feminisme, ciència, transformació social, polítiques

La commemoració del Dia Internacional de les Dones del 8 de març no només recorda les reivindicacions per millores laborals i drets socials de les vagues de les obreres tèxtils nord-americanes que precedí l'incendi on moriren 142 treballadores a principis del segle XX, de les sufragistes i dels moviments feministes fins que s'instaura la seva celebració. És un dia que desitjaríem obsolet ja que assolir una "igualtat de drets" és el mínim en relació a la llibertat femenina i per la transformació d'un ordre social desigual patriarcal. Però les impactants xifres dels feminicidis arreu del món, així com d'altres malestars físics i psicològics fruit de treballar i viure en una societat masclista i cega al gènere, aboquen a les reivindicacions del cada dia. Les estadístiques actuals ens alerten, també, de com, amb la crisi, augmenta la precarietat femenina, la desigualtat salarial i la de promoció, explotació i exclusió, fent que les dones tornin a la llar, treballin per menys diners i es perpetuïn les "segregacions de gènere" horitzontals (entre pars) i verticals (passant dels "sostres de vidre" als "laberints de vidre") juntament amb les discriminacions de les persones LGTBI.

Per a transformar relacions patriarcales de desigualtat i de poder s'ha actuat a dos nivells relacionats. Fent *polítiques de dones i per les dones* incorporant les seves diverses experiències i saber i fent *polítiques amb perspectiva de gènere*, entès com a dispositiu de poder regulador de cossos i subjectivitats per desemmascarar l'heteronormativitat sexual i la violència masclista. Ambdues contempen la complexitat d'experiències humanes mostrant una organització social patriarcal de desigualtats en tota la seva diversitat de condicions i experiències: edat, cultura, classe, sexualitat,...: interseccional. Però malgrat una legislació internacional i polítiques públiques d'igualtat a l'Estat espanyol i les autonomies amb garanties jurídiques de sexe, gènere i sexualitats necessàries amb tota la seva controvèrsia, es donen retrocessos dels drets adquirits: des del dret a decidir fins a viure en unes condicions

justes. Entre altres raons, perquè les polítiques públiques han estat poc consolidades i poc pressupostades, fent-les extremadament fràgils i susceptibles de rebre les més grans retallades. Però també, perquè encara no s'ha aconseguit un canvi de model de món i de subjectivitats, des del treball de cures fins les interaccions micro i macro de poder socials i laborals patriarcals. El guany en evitar essencialismes identitaris o situar-los estratègicament i temporalment pot haver comportat efectes indesitjats, com la invisibilització de necessitats específiques per les dones o ser convocat per justificar una fusió de múltiples desigualtats per la crisi, desatenent mecanismes de violències simbòliques, estructurals i institucionals. Legislar envers la no discriminació i la igualtat de tracte i oportunitats resulta insuficient en una societat patriarcal, afavorint un ús *light* del concepte d'interseccionalitat que allunyat d'atendre la complexitat, encobreix masclismes i desmantellaments.

Les universitats tenen una funció social en realitzar una ciència igualitària, justa i ètica en matèria de gènere, sexe i sexualitats. És a dir, una ciència que garanteixi els drets de qualsevol col·lectiu no només pels resultats, sinó durant tot el seu procés: una ciència no androcèntrica (sense prioritzar el punt de vista masculí i d'élites socioeconòmiques i ètniques); no patriarcal (que no perpetui les desigualtats del sistema sexe-gènere), decolonitzadora i que no reproduï l'heteronormativitat (binarisme respecte als cossos i orientacions sexuals). En definitiva, que contribueixi a la igualtat amb la transferència social. Alhora, garantint un entorn lliure de violència així com de socialització en l'eradicació del masclisme. Les capacitats i aportacions de les dones i del feminisme a la ciència han forjat tant les transformacions en clau de gènere com el mateix coneixement per dur-les a terme, mostrant com operen els mecanismes i barreres institucionals i relacionals o com modificar-los des de sabers, resistències i xarxes col·lectives alternatives a les hegemòniques i canviant el subjecte de coneixement científic i polític en relació amb les llibertats i microresistències del dia a dia. Però, tot i accedir més als estudis, continuen les gràfiques tipus *tisora oberta*: en carreres feminitzades a graus i màsters o inici de carrera investigadora, l'ascens laboral s'inverteix a favor dels homes, i continua la segregació horitzontal. Per això, tant les bones intencions com els codis d'ètica professional de retòrica igualitària són insuficients. Ambdós, sovint resten cecs a les relacions de poder del sistema sexe-gènere i a l'auto-reflexió pels privilegis de gènere que perpetuen pràctiques de domini quotidianes més o menys subtils sostingudes pels rols i normes patriarcals. Tant des de la Comissió de Dona i Ciència del Consell Interuniversitari de Catalunya que va impulsar els primers Plans d'Igualtat a les Universitats catalanes i posteriors revisions en el marc de les diferents Lleis orgàniques d'igualtat efectiva entre homes i dones i de prevenció de les LGTBI-fòbies més recents, com des de les unitats d'igualtat per universitat

s'està treballant. Però algunes encara estan poc consolidades: sense prous recursos materials i econòmics o sense personal especialitzat ni tècnic ni de direcció i en risc de fusió amb altres intervencions socials. Unificar el seu abordatge per compromís social, contradiu anys d'investigació de reconegudes trajectòries científiques feministes sempre en relació amb el món social i de polítiques públiques i activistes. Fa pensar en una mena d'obligació/promesa vers "*parts litigants que sotmeten la qüestió a un arbitratge*", neutralitzant les situacions prèvies de desigualtat, tal i com va passar amb la *mediació* en situacions de violència en les relacions íntimes o convocant el model d'algun país europeu desestimant la desigualtat de la qual es parteix aquí i ara. Tanmateix, el treball en xarxa de grups, investigadors/es i estudiants, permet un interessant intercanvi col·lectiu d'experiències en docència, recerca i l'eradicació del masclisme així com una formació especialitzada de Màster i Doctorat en gènere interuniversitària amb projectes innovadors a diferents camps, mentre se'n promouen de reglats propis en temàtiques concretes i s'avança en com transversalitzar millor.

Anys d'activisme i ciència feministes i una ciutadania activa que no accepta complicitats amb una organització patriarcal, desactiven una apropiació neoliberal de polítiques de gènere massa mercantilistes que maquillen mecanismes d'exclusió dins i fora de l'acadèmia, per avançar vers un context nou de relacions contra les opressions socials i laborals patriarcals fent possible un món més lliure.